

Мацапура Т. В.

студент магістратури

"Управління навчальним закладом"

(Житомирський державний університет

імені Івана Франка, м. Житомир)

e-mail: matsapura94@email.ua

Профільне навчання старшокласників як інноваційна технологія управління навчальними закладами

У статті розглянуто сучасний стан шкільної освіти та доведено необхідність впровадження профільного навчання в сучасний освітній процес. Розкрито сутність поняття "профільне навчання", визначено значимість та пріоритети цього явища у системі сьогоденної освіти. Також визначено профільне навчання як один з аспектів управлінської діяльності керівника навчального закладу та обґрунтування його як чинника розвитку управління навчальними закладами на засадах інноваційних технологій.

Актуальність. Інноваційні технології – радикально нові чи вдосконалені технології, які істотно поліпшують умови виробництва або самі виступають товаром. Зазвичай мають знижену капіталомісткість, характеризуються більшою екологічністю й меншими енергопотребами.

Одним із пріоритетних завдань реформування сфери загальної середньої освіти в Україні є організація профільного навчання старшокласників. Актуальність такого навчання зумовлена потребами сьогодення – посиленням ключової місії школи у професійному визначенні старшокласників, створенням умов для розвитку творчої особистості, здатної ефективно працювати та навчатися упродовж усього життя.

Напрацьований досвід організації профільного навчання разом з роботами вітчизняних науковців дає змогу визначити позитивні надбання та проблеми у практичному застосуванні профільного особистісно зорієнтованого навчання. Тому актуальним є осмислення його сутності, місця та ролі на нинішньому етапі розвитку сучасних загальноосвітніх навчальних закладів.

Мета роботи – дослідити сутність управління профільним навчанням старшокласників у загальноосвітньому навчальному закладі, визначення його як одного з аспектів управлінської діяльності керівника навчального закладу та як інноваційної технології управління навчальними закладами.

Інновація – ідея, новітній продукт в галузі організації праці, управління, а також у інших сферах наукової та соціальної діяльності, засноване на використанні досягнень науки і передового досвіду, є кінцевим результатом інноваційної діяльності.

Учені розглядають концептуальні положення профілізації в різних її аспектах: концептуальні засади особистісно орієнтованого профільного навчання в загальноосвітній школі (А. Алексюк, Н. Бібік, А. Бойко, С. Гончаренко, І. Лернер, Ю. Мальований, О. Савченко, Б. Федоришин та ін.); сутність і особливості організації профільного навчання (С. Вольянська, Т. Захарова, П. Лернер, Л. Липова, І. Лікарчук, В. Огнев'юк, Ю. Пархомець, М. Піщалковська, Л. Покроєва, Б. Ренькас, П. Сікорський, Н. Шиян та ін.); науково-методичний супровід (Н. Бібік, М. Бурда, Р. Вдовиченко, Т. Козлова та ін.); зміст навчання та організація навчально-виховного процесу в умовах профільного навчання (А. Баранников, Г. Вороніна, С. Вольянська, М. Гузик, О. Лазарєв, Ж. Лістарова, А. Пентін, Г. Пічугіна, С. Рягін, А. Сологуб, С. Трубачева, Н. Чайченко та ін.); організація допрофільної підготовки в основній школі (Е. Аршанський, О. Алесєєва, А. Пінський, Г. Тахтамишева та ін.); психологічні аспекти профільного навчання (Г. Балл, І. Кон, П. Перепелиця, В. Рибалка, С. Максименко та ін.); організація профільного навчання в сільській школі (І. Осадчий, А. Самодрин, Н. Шиян, В. Люлька та ін.); організація профільного навчання в зарубіжній школі (М. Авраменко, А. Джуринський, Н. Кравець, К. Корсак, О. Локшина, О. Савченко та ін.); історія становлення профільно зорієнтованого навчання (С. Максименко, К. Корсак, І. Лікарчук, Н. Бібік та ін.); компаративний аналіз організації профільного навчання в різних країнах, (Н. Воскресенська, О. Лисова, О. Локшина, О. Овчарук, А. Сбруєва та ін.); тощо.

Академік АПН України О. І. Бугайов констатував, що профільне навчання – тип диференціації та індивідуалізації навчання, що

передбачає орієнтацію на певний вид професійної діяльності та врахування індивідуальних схильностей і здібностей учнів [1].

Учений-педагог В. І. Кизенко розглядав профільне навчання як вид диференційованого навчання (або форму організації навчання) старшокласників відповідно до їхніх освітніх потреб, зумовлених орієнтацією на майбутню професію шляхом поглибленого вивчення певних складових змісту загальної середньої освіти [6].

Р. П. Вдовиченко, Л. М. Калініна, досліджуючи проблеми профільного навчання у старшій школі на регіональному рівні, запропонували розглядати профільне навчання як систему спеціалізованої освітньої підготовки підвищеного рівня певного профілю навчання і за власним бажанням професійної підготовки учнівської молоді 10-12 класів старшої школи [2].

З'ясовано, що існує декілька тлумачень поняття "профільне навчання". У Концепції профільного навчання в старшій школі зазначено, що профільне навчання – вид диференційованого навчання, що передбачає врахування освітніх потреб, схильностей і здібностей учнів і створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у меті, змісті, структурі та організації навчального процесу [7].

Мета профільного навчання – забезпечення умов для якісної освіти старшокласників у відповідності з їхніми індивідуальними нахилами, можливостями, здібностями і потребами, забезпечення професійної орієнтації учнів на майбутню діяльність, яка користується попитом на ринку праці, встановлення наступності між загальною середньою і професійною освітою, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації [3]. Профільна школа є інституційною формою реалізації цієї мети.

На цій підставі виділяються **основні завдання профільного навчання:**

- створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки;
- забезпечення наступності між загальною середньою та професійною освітою, можливості отримати професію;
- сприяння професійній орієнтації і самовизначенню старшокласників, соціалізації учнів незалежно від місця проживання, стану здоров'я тощо;
- здійснення психолого-педагогічної діагностики щодо визначення готовності до прийняття самостійних рішень, пов'язаних з професійним становленням;

- сприяння у розвитку творчої самостійності, формуванні системи уявлень, ціннісних орієнтацій, дослідницьких умінь і навичок, які забезпечать випускнику школи можливість успішно самореалізуватися;

- продовження всебічного розвитку учня як цілісної особистості, його здібностей і обдарувань, його духовності й культури, формування громадянина України, здатного до свідомого суспільного вибору.

В. В. Рибалка, С. Д. Максименко, О. П. Главник, звертаючись до матеріалів Концепції, обґрунтовують основні принципи профільного навчання:

- фуркації (розподіл учнів за рівнем освітньої підготовки, інтересами, потребами, здібностями і нахилами);

- варіативності й альтернативності (освітніх програм, технологій навчання і навчально-методичного забезпечення);

- наступності та неперервності (між допрофільною підготовкою і профільним навчанням, професійною підготовкою);

- гнучкості (змісту і форм організації профільного навчання, у тому числі дистанційного; забезпечення можливості зміни профілю);

- діагностико-прогностичної реалізованості (виявлення здібностей учнів для їх мотивованої орієнтації на профіль навчання) [4].

Інновація профільного навчання – це результат системної діяльності, спрямованої на реалізацію досягнень науково-технічного та педагогічного прогресу та їх удосконалень, що сприяє кількісним та якісним змінам у внутрішньому середовищі навчального закладу та забезпечує підвищення ефективності та отримання конкурентних переваг.

Управління профілем навчання – це спосіб організації диференційованого навчання, який передбачає поглиблене і професійно зорієнтоване вивчення циклу споріднених предметів. Профіль навчання визначається з урахуванням освітніх потреб замовників освіти: кадрових, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів школи; соціокультурної і виробничої інфраструктури району, регіону; перспектив здобуття подальшої освіти і життєвих планів учнівської молоді. Профіль навчання охоплює базові загальноосвітні, профільні предмети та курси за вибором. Базові загальноосвітні предмети становлять інваріантну складову змісту середньої освіти та обов'язкові для всіх профілів.

За характером взаємодії суб'єктів профільного навчання дослідники визначають такі форми його організації:

- внутрішньошкільні – профільні класи в загальноосвітніх навчальних закладах; профільні групи в багатопрофільних

загальноосвітніх навчальних закладах; профільне навчання за індивідуальними навчальними планами і програмами загальноосвітніх навчальних закладів; динамічні профільні групи (зокрема різновікові); – зовнішні – міжшкільні профільні групи району; шкільного округу; профільна школа інтернатного типу; опорна старша школа з пришкільним інтернатом; навчально-виховний комплекс (НВК); міжшкільний навчально-виробничий комбінат (МНВК); загальноосвітні навчальні заклади на базі вищих навчальних закладів тощо [9].

Профільне навчання здійснюють через навчальні заняття (уроки, лекції, семінари тощо), факультативи, дистанційні курси, екстернат [8].

Інноваційна спрямованість профільного навчання визначається критеріями педагогічних інновацій, до яких відносять:

а) новизну, що дає змогу визначити рівень оригінальності досвіду. Розрізняють абсолютний, локально-абсолютний, умовний, та суб'єктивний рівні новизни;

б) оптимальність, яка сприяє досягненню високих результатів за найменших витрат часу фізичних і розумових сил учасників педагогічного процесу;

в) результативність та ефективність, що означає певну стійкість позитивних результатів у діяльності викладача;

г) можливість творчого застосування нових результатів у масовому досвіді, що передбачає придатність апробованого досвіду для масового упровадження в навчальних закладах.

Мета управління профільним навчанням полягає в плануванні, організації, приведенні в дію та контроль для досягнення координації людських і матеріальних ресурсів, необхідних для ефективного виконання завдань профільного навчання старшокласників у ЗНЗ. Управління профільним навчанням пронизує всю організацію ЗНЗ, торкається практично всіх сфер її діяльності, тому значущість його зростає все більше з кожним.

Суть управління організацією профільного навчання в ЗНЗ визначається як керування матеріальними, трудовими та людським ресурсами ЗНЗ задля функціонування освітніх профілів, що у свою чергу забезпечують різнобічний розвиток індивідуальності на основі виявлення її задатків і здібностей, формування ціннісних орієнтацій, задоволення інтересів та потреб і на основі виховання в учнів прихильності до праці, формування до свідомого вибору професії та оволодіння нею, створення умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення.

Функції управління організацію профільного навчання старшокласників у ЗНЗ: організаційна, контролююча, регулююча, прогностична, навчальна.

Підсумовуючи вищесказане можна зробити такі **висновки**: Нововведення (інновації) не виникають спонтанно, а постають результатом системних наукових пошуків, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду. Стрижнем інноваційних процесів в освіті є упровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику, вивчення, узагальнення і поширення передового вітчизняного та іноземного педагогічного досвіду. Входження української освіти в європейський освітній простір потребує реформування всіх її ланок, насамперед загальної середньої освіти. Тому характерною тенденцією розвитку нинішньої загальноосвітньої школи є відмова від зведення до єдиної системи загальноосвітніх навчальних закладів, їх одноманітності. Отже, необхідність впровадження профільного навчання у старшій школі і забезпечення оптимальних умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, є незаперечним фактом.

Управління профільним навчанням старшокласників може найповніше реалізувати принцип особистісно-орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії, тому даній темі необхідно приділити значно більше уваги. До того ж у процесі профільного навчання розв'язується одне з головних завдань сучасної загальноосвітньої школи України – формування і розвиток особистості на основі врахування індивідуальних особливостей учнів, їхніх освітніх потреб, нахилів, інтересів і здібностей, зумовлених орієнтацією на майбутню професію. Проте проблема впровадження профільного навчання у старшій школі наразі не розв'язується належним чином.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бугайов О. І. Диференціація навчання учнів у загальноосвітній школі : методичні рекомендації / О. І. Бугайов, Д. І. Дейкун – К., 1992. – 31 с.
2. Вдовиченко Р. Проблеми профільного навчання в старшій школі на регіональному рівні / Р. Вдовиченко, Л. Калініна // Освіта і управління. – 2004. – Т. 7, ч. 2. – С. 71-77.
3. Галузева Програма впровадження профільного навчання 2008-2010 рр. (схвалена колегією Міністерства освіти і науки України, протокол № 4/11-2 від 24.04.2008). – Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=04T8KC88A0>

4. Готовність учня до профільного навчання / упоряд. В. Рибалка ; за заг. ред. С. Максименко, О. Главник. – К. : Мікрос-СВС, 2003. – 112 с.

5. Закон України "Про загальну середню освіту" (ст. 9, 15, 18, 30, 32, 36) – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14>.

6. Кизенко В. І. Дидактичні засади формування навчальних профілів : посібник / В. І. Кизенко. – Педагогічна думка, 2010.

7. Концепція профільного навчання у старшій школі (нова редакція) (наказ МОН №854 від 11.09.2009). – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/

8. Шиян Н. І. Дидактичні засади профільного навчання у загальноосвітній школі сільської місцевості / Н. І. Шиян. – Х., 2005.

9. Шиян Н. І. Профільне навчання у школах сільської місцевості: теорія і практика / Н. І. Шиян. – Полтава : АСМІ, 2004. – 442 с.

Мацапура Т. В.

***Профильное обучение старшеклассников как важный фактор
развития управления учебными заведениями на основе
инновационных технологий***

В статье рассмотрено современное состояние школьного образования и доказана необходимость внедрения профильного обучения в современный образовательный процесс. Раскрыта сущность понятия "профильное обучение", определены значимость и приоритеты этого явления в системе сегодняшней образования.

Также определено профильное обучение как одно из аспектов управленческой деятельности руководителя учебного заведения и обоснование его как фактора развития управления учебными заведениями на основе инновационных технологий.

Matsapura T.

***Profile training high school students as an important factor in the
development of school management on the basis of innovative
technologies***

The article deals with the current state of the school and proved the need for the introduction of profile training in modern educational process. The essence of the concept of "profile training", identified the importance and priorities of this phenomenon in the system of education today. Also defined profile training as one of the aspects of administrative activity of the head of the institution and its study as a factor in school management development based on innovative technologies.